
THE FORMATION OF SOME VERBS IN FRENCH, GIVEN ANIMAL NAMES FORMIMI NË FRËNGJISHT I DISA SHPREHJEVE FRAZELOGJIKE ME FOLJE TË PREJARDHURA NGA EMRA KAFSHËSH

IRENA FISTANI

Universiteti "Luigj GURAKUQI", Departamenti i Romanistikës, Shkodër, SHQIPËRI

Email: ifistani@hotmail.com

AKTET IV, 4: 708 - 716, 2011

PERMBLEDHJE

Gjatë punës sime shumëvjeçare, me fjalorë të gjuhës frënge dhe vitet e fundit në studimet e mia në fushën e frazeologjisë, më ka tërhequr vëmendjen, pasuria e kësaj gjuhe me shprehje frazeologjike. Me këtë referim dua të jap një ndihmesë modeste, për të nxjerrë në pah edhe një herë zhdërvjelltësinë e gjuhës frënge, larminë dhe përpjekjen për pasurimin e saj të vazhdueshëm frazeologjik me folje, që nëpërmjet fjalëformimit me prapashtesa, e kanë prejardhjen e tyre duke u nisur nga disa emra kafshësh. Populli e pasuron gjuhën e vet me fjalë e shprehje nga realiteti i përditshëm, që e rrethon dhe, pa e kuptuar se për çdo fjalë apo shprehje frazeologjike, ai operon me një dukuri leksikore. Francezët dhe gjuha e pasur e këtij kombi, na japin shembullin madhor për të kuptuar se si e përjetojnë dhe e përftojnë në gjuhën e tyre të pasur zhvillimin dhe pasurimin e gjuhës, duke e pasur atë kurdoherë si pjesë të ecjes përpara e të zhvillimit. Në këto kushte, ne mënyrë të veçantë shquan në gjuhën frënge, krijimi i disa shprehjeve frazeologjike me folje, që krijohen mbi bazën e metaforave dhe njëherazi me anë të prapashtesave. Po t'i shtojmë, prapashtesën "er" emrave të kafshëve si: **singe, grenouille, serpent, renard, papillon**, përftohen foljet **singer, grenouiller, serpenter, renarder, papillonner**. Në gjuhën shqipe nuk ka folje të veçantë, për të dhënë barazvlerësin (ekuivalentin) e **singer**, por përkthehet me perifrazim: *përqesh si majmun*, ndërsa për *singer*, përdoret kuptimi figurativ *puçros me miell*, që i përket vetëm gjuhës frënge.

Fjalë çelës: fjalëformim, prapashtesë, perifrazim, metaforik, emërtim, barazvlerësim.

SUMMARY

The language evolution goes hand in hand with the performance and progress of the people who are its creators and owners. People enrich their own language with words from the daily life and often times, without realizing that for every word formation, has operated with a phenomenon grammar, lexical etc.. During my many years of work with French language dictionaries, the lexical richness drew my attention. With this referral I would like to give my modest contribution in order to highlight once again the evolution of the French language, its diversity and richness continuing through word formation with suffixes, starting from animal names.

Key-words: word formation, extension, circumlocution, metaphorical, label, equivalent

HYRJE

Studimi merr shkas nga vlerësimi i gjuhëtarit të shquar frëng, Pierre Guiraud, i cili, në veprën e tij *Locutions Françaises*, thotë: "Një gjuhë është pa dyshim pasqyra e një populli. Ajo është mënyrë e shprehjes së realitetit. Ajo pasqyron sendet që emërton: natyrën, njeriun, jetën e zakonet e tij, institucionet teknikën dhe mënyrën se si ai i ndjen

dhe si i koncepton gjërat" (Guiraud, 1980: 11). E vjetra dhe e reja në gjuhë shkojnë sipas ecurisë dhe përparimit të vet popullit që është krijuesi dhe bartësi i saj. Edhe gjuhëtari e studjuesi i njohur Atë Justin Rrota, qysh në vitet '30 të shekullit të kaluar, ndonëse duke mos pasur asnjë lidhje a ndikim të drejtpërdrejtë me gjuhëtarin frëng, por duke pasur pikërisht atë formim të

shëndoshë e dukshëm të lidhur me shpirtin e gjuhës e të zhvillimit ligjërimor të çdo kombi, thoshte: “*gjuha shkon tue marrë ato zhvillimet e veta’ dhe, sipas rastit, njeriu duhet dhe mundet me e dredhë g-juhën*”.

Gjatë punës sime shumëvjeçare, me fjalorë të gjuhës frënge dhe vitet e fundit në studimet e mia në fushën e frazeologjisë, më ka tërhequr vëmendjen, pasuria leksikore e kësaj gjuhe, zhërvjelltësia dhe larmia e saj. Francezët dhe gjuha e pasur e këtij kombi, na japin shembullin madhor për të kuptuar se si e përjetojnë dhe e përftojnë në gjuhën e tyre, zhvillimin dhe pasurimin e saj, duke e pasur atë kurdoherë si pjesë të ecjes përpara. Në mënyrë të veçantë në gjuhën frënge shquan krijimi i foljeve mbi bazën e metaforave dhe njëherazi me anë të prapashtesave, madje edhe abstrakte, si p.sh. duke u shtuar prapashtesën **-er** emrave të kafshëve si: **singe, grenouille, serpent, renard, papillon** përftohen foljet: **singer, grenouiller, serpenter, renarder, papillonner**.

Në gjuhën shqipe nuk ka folje të veçantë, për të dhënë barazvlerësin (ekuivalentin) e **singer** (Kokona, 2001: 980), por përkthehet me perifrëzim: **perqesh si majmun**, ndërsa **singer**, kuptimi figurativ **pudros me miell**, i përket vetëm gjuhës frënge. Pra dallojme shprehje frazeologjike që kanë në trupin e tyre folje që vijnë nga emra kafshësh si: “*Fouiner dans la vie privée de qqn*” ose “*Faire la coquette*”

Le të futemi më në thellësi të objektit që kemi marrë në shqyrtim. Modelin prapashtrësor të formimit të fjalëve gjuha frënge e ka shumë të zhvilluar. Shpesh herë ky formim, shumë pjellor përfiton kategori të reja gramatikore, p.sh. duke u nisur nga emrat **chant, cri, marche** dhe duke shtuar prapashtesën **-er** kemi një kalim të fjalëve nga kategoria emër në kategorinë folje: **chanter, crier, marcher**.

Objekti i studimit tonë, nuk është i përgjithshëm, por ka të veçantën e vet. Duke u nisur nga disa emra kafshësh cilat janë dukuritë gramatikore që shoqërojnë procesin e formimit të disa foljeve? Në gjuhën shqipe nuk është shumë i përhapur si model, por kemi dhe raste të tilla si nga emri **flutur, gjarpër**, të cilëve duke u shtuar

prapashtesën **-oj** kemi ndryshim nga kategoria emër në kategorinë folje: **fluturoj, gjarpëroj**. Siç thamë dhe më lart, duke shqyrtuar këtë dukuri veçojmë:

Në gjuhën frënge mund të formohen fjalë të tipit prapashtrësor, duke u nisur nga emra kafshësh. Kështu barazvlerësat në frëngjisht janë **papillonner** (Rey, 1998: 934) dhe **serpenter**. Kuptimi i parë nuk është **fluturoj**, si në gjuhën shqipe, por **endem** (Kokona, 2001: 725), **breddh si flutura** dhe kuptimi i dytë: **kaloj nga një temë te tjetra**.

Në frëngjisht kuptimi i parë është **faire le papillon**, por mund të merret si folje kalimtare: **dindonner quelqu’un** (Larousse, 1, 1994: 343); **tromper quelqu’un** (Kokona, 2001: 299); **le berner** (kalimi nga folja jokalimtare **papillonner** në foljen kalimtare **berner quelqu’un**) **faire de quelqu’un un dindon**: gënjej dikë, ia hedh dikujt (Kokona, 2001: 299).

Siç do të mundohemi të sqarojmë në vazhdim e përbashkëta e këtyre foljeve të marra në kuptimin e parë, ose në atë figurativ, qëndron në faktin se janë përfutur duke u nisur nga tema, që është një emër kafshe dhe duke i shtuar në shumicën e rasteve, prapashtesën **onner, otter, er, ter, der**.

Profesori i madh i leksikologjisë, Jani Thomai, në *Leksikologjia e gjuhës shqipe* na mëson: “*Zakonisht me prapashtesim ndërron dhe kategoria leksiko - gramatikore, nga një pjesë ligjëratarë kalohet në një pjesë tjetër ligjëratarë*” (Thomai, 1984: 113).

Le të shohim ndryshimet semantike e gramatikore, që shoqërojnë kalimin e disa emrave të kafshëve në folje.

âne, ânonner
biche, bichonner
bracon, braconner
canard, canarder
cafard, cafarder
caracole, caracoler
chapon, chaponner
chèvre, cabrer
chèvre, cabrioler
chèvre, chevrotter
caille, cailleter.

chamois, chamoiser
 chien, chienner
 cochon, cochonner
 coq, coqueter
 dinde, dindon, dindonner
 faisan, faisander
 fouine, fouiner
 fourmie, fourmiller
 furet, fureter
 grenouille, grenouiller
 lézard, lézarder
 loup, louper
 marmotte, marmotter
 mouton, moutonner
 papillon, papillonner
 paon, pavane, se pavaner
 pie, pier
 pigeon, pigeonner
 serin, seriner
 serpent, serpenter
 singe, singer

Po të vështrojmë me hollësi, dallojmë se prapashtesa - **onner**, është më prodhimtare. Në mes të këtyre fjalëve, ka folje që mund të konsiderohen se kanë një prejardhje të drejtpërdrejtë si: **âne, ânonner; biche, bichonner; lézard, lézarder; loup, louper; canard, canarder; furet, fureter; grenouille, grenouiller; serin, seriner; serpent, serpenter; singe, singer; pie, pier.**

Po të marrim në shqyrtim foljet që kanë prejardhur nga emri i kafshës **dhi: chèvre - cabrioler; chèvre - chevrotter; chèvre (capra) - cabrer**, menjëherë kuptojmë kalimin nga kategoria *emër* në kategorinë *folje*, duke shtuar prapashtesat: - **otter** në rastin e formimit të fjalës **chevrotter** nga **chèvre**; - **er** në rastin e **cabrioler**

dhe **cabrer**. Por, njëkohësisht, do të kërkojmë ndihmën e etimologjisë së fjalës dhe prejardhjen e saj nga latinishtja, për të kuptuar lidhjen që kanë këto dy folje me emrin e kafshës **dhi - chèvre** në latinisht **capra**.

Nga emri **biche** (drenushë, sorkalle) kalojmë tek folja **bichonner**. Edhe në gjuhën shqipe, kur përmendim fjalën **sorkadhe** shpesh bëhet krahasimi me një vajzë të re, me trup të bukur (është si sorkadhe). Të njëjtën hijeshi na përcjell folja **bichonner**: bëj tualet me kujdes, me naze, zbukuroj dikë.

Folja **chienner**, që rrjedh nga emërtimi i kafshës **qen** nuk ka asgjë të përbashkët me foljen **leh**, në frëngjisht **aboyer**. Përkthimi i saktë në gjuhën frënge do të ishte: **me qenë (i, e) kursyer, koprrac**. Kështu **gjahu** bashkon emrin **bracon** (chien de chasse): **qen stani, gjoje, fam. zagar** me veprimin e foljes **gjuaj** ose **peshkoj** pa leje.

Me vështirësi bëhet lidhja e kuptimit të foljes: **louper: ne pas reussir: rater** me emrin **loup** (ujk). Folja **cailleter**, është e lidhur dhe me emrin onomatopeik të shpendit **la caille**, për tingullin që nxjerr **la caille (turtullesha)**. Në gjuhën shqipe, nuk kemi folje që emërton këtë veprim, por themi **bën si turtull**, është shumë llafazane **flet si turtull** tërë ditën.

Fjala **pie, laraskë** i jep jetë foljes **pier : rrëkëllej, pi heq, tërheq (gota, pije)**.

Foljet: **fouiner, fureter** janë sinonime dhe komunikojnë tek në kuptimin e foljes **fouiller: fut hundët në punët e të tjerëve, rrëmoj, gërmoj**.

Profesor Nonda Varfi në veprën e tij *Introduction à la lexicologie du français* jep përkufizimet shkencore për problemet e prejardhjes leksikore, semantike dhe prapashtesore (Varfi, N., 2005: 92-93)

Tabela 1

Emri fr.	Folja fr.	Emri shq.	Folja shq.
Âne .n.m. (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 72)	Ânonner : lire, parler, reciter avec peine (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 72)	Gomar (Kokona, 2001: 63)	Lexoj, flas, recitoj me mundim; Lexoj me të ngecur v. Intr.etctr (Kokona, 2001: 63)
Biche .n.m.	Bichonner : arranger, parer avec soin et recherche(qqn, qch)	Sutë, drenushë (Kokona, 2001: 117)	Zbukuroj me kujdes , famë Fig: kujdesem shumë

	Fam. Faire sa toilette se preparer avec recherche et coquetterie 139) (<i>Larousse</i> , 1994: 139)		për dikë (Kokona, 2001: 117)
Bracon. (chien de chasse). N. M. (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 159)	Braconner. v. i. chasser ou pêcher sans respecter la loi; les interdits ; se rendre coupable de; braconnage (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 159)	Qen stani, gjoje; fam, zagar (Kokona, 2001, 137)	Gjuaj ose peshkoj pa leje (Kokona, 2001, 137)
Chèvre. N.m. (capra du latin) (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 170)	Cabrer: faire dresser (un animal, en partic. Un cheval sur les membres postérieurs -cabrer un avion : relever sa partie antérieure pour qu'il prenne de l'altitude ; se cabrer v.pr. : se dresser sur ses membres postérieurs Fig. :s'opposer avec viguer ou violence, se révolter (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 170)	Dhi	v.tr ngre arithi , v pr, ngrihet arithi fig : ngrihet kundër dikujt, kundër diçkaje (Kokona, 2001: 149); dialektore: u ngrit në bishti (Kokona, 2001: 149)
Chèvre. n.f. (capra du latin) (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 170)	Cabrioler : faire des cabrioles (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 170) (Cabriole : n.f. demi tour exécuté en sautant légèrement)	Dhi.	Bej kollotumba Fig.:bëj marifete (Kokona, 2001: 149); ngrihet kali në dy këmbët e prapme (Kokona, 2001: 149);
Cafard, cablatte (insecte) (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 172)	Cafarder, v.i.dénoncer moucharder	Bumallë (Kokona, 2001: 149);	v.tr. Kallezot raporto v.i.mërzitem (Kokona, 2001: 149);
Lézard (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 598)	Lézarder, produire des lézards Se lézarder : se fondre en parlant d'un mur (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 598),	Hardhuce (Kokona, 2001: 597)	v.tr.Shkaktoj të çara në mur, v.i. Shullëhem (Kokona, 2001: 597)
Loup. n.m.	Louper (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 610): ne pas reussir; rater	Ujk.	v. tr. Fam. : nuk arrij të bëj dicka. Tu vas louper ton train (Kokona, 2001: 291)
Caille. n.f.	Cailleter, pousser des cris. La caille carcaille, pousse un cri onomat (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 173).	Shkurtë, turtulleshë, turtull	Dërdëllit (Kokona, 2001: 150)
Canard. n.m	Canarder v.t Tirer sur qqn, en étant Soi-même à l'abri (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 178)	Rosak.	Qëlloj, shtie (Kokona, 2001: 153).

Caracole .n.m. (limaçon) (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 184)	Caracoler ,v.i. se mouvoir, évoluer librement avec vivacité et légèreté (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 184)	Kërmill .	Lodroj, kërcej, hidhem. v. i. (Kokona, 2001: 156)
Chamois n.m. (Chamois des Pyrénées) (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 205)	Chamoiser : préparer par chamoisage (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 205)	Kamosh (lloj dhije e egër) (Kokona, 2001: 169)	Regj lekurë me vaj peshku (Kokona, 2001: 169).
Marmotte, n. f. (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 635)	Marmotter :v.t et i. (onomat) murmurer confusément et entre les dents (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 169)	Brejtës , vjedull	v.tr murmurit , llomotit, nënërit (Kokona, 2001: 614).
Mouton , n.m.	Moutonner , v. i. 1.-Se briser en produisant une écume blanche, en parlant de la mer. Les vagues moutonnent 2.-Se couvrir de petit nuages blancs et pommelés .Ciel qui moutonne (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 680).	Dash , (Tête moutonnée : kokë flokëdredhur (Kokona, 2001: 660)	Valëzon, shkumbëzon mer, lac, rivièrë qui moutonne. moutonné, e adj. 1.flokëdredhur: <i>tête moutonnée, kokë</i> me flokë të dredhur 2. me re të bardha ; ciel moutonné : qiell i mbuluar me re të vogla,të bardha (Kokona, 2001: 660)
Chapon n, m . (lat.capo, caponis) 1.-coq castré engraisé pour la table (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 208)	Chaponner , v.t. Castrer un jeune coq (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 208).	Gjel, kaposh, kendes i tredhur (Kokona, 2001: 171)	Tredh këndesin (Kokona, 2001: 171)
Chèvre .n. f. La chèvre béguète, bête, chevrote, pousse un cris (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 219).	Chevroter v.i. .(en parlant des chèvre) 1.- bêler, 2.- chevrotter. II.chanter, parler avec des chevrottements dans la voix (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 219).	Dhi .	Flas, këndoj me zë të dredhur (Kokona, 2001: 179)
Chien ,chienne (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 219).	Chiener , etre avare (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 219)	Kursimtar . Chienné, chiennée adj. i, e kursyer (Kokona, 2001: 180)	Me qenë i, e, kursyer, koprac (Kokona, 2001: 180)
Cochon . n. m. (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 238)	Cochonner .v.t. executer salement ; souiller, salir (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 238)	Derr .	v.t.(cochonner un travail) :katranos një punë; ia nxjerr sytë

Coq .n.m	Coqueter v. i. Faire la coquette.(le coquet) (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 273)	Gjel.	v. i. Bej naze ,sillem si koketë; kaperdisem (Kokona, 2001: 224)
Dinde , n.f. dindon . n m.(<i>Larousse</i> , 1, 1994: 343)	Dindonner v. t.: tromper qqn. Le berner (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 343)	Gjel deti; bibë (budallaçkë) (Kokona, 2001: 299)	v,t.Gënjej dikë ia hedh (Kokona, 2001: 299).
Papillon . n.m.(<i>Larousse</i> , 1, 1994: 742)	Papillonner v. i. (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 934)	Flutur.	Endem , v. i. Fam. 1. bredh si flutura 2. kaloj nga një temë te tjetra (Kokona, 2001: 725).
Paon . n. m. (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 933)	Se pavaner v.pr. Paon. (de pavane,avec l'influence da paon). Marcher ou se tenir en prenant des poses avantageuses ; parader. faire l'important (<i>Larousse</i> , 1, 1994: 755). Être vaniteux, fier comme un paon (Rey, 1998: 933).	Pallua.	v.pr. Kapardisem , krekosem. Tundem e shkundem duke ecur (Kokona, 2001: 745).
Pie . n. f. 1. Passereau aux plumage noire et blanc. La pie jacasse, jasse 2.bavarde. Ta voisine quelle pie ! (Rey, 1998: 985).	Pier .v.r.(argotisme: boire)(Varfi, Bakillari, 2005: 89)	Laraskë (Kokona, 2001: 772).	Heq, tërheq, kthej rrëkëllej, pi. (Varfi, Bakillari, 2005: 89)
Pigeon .n.m. pigeonne, n. f. (Rey, 1998: 988)	Pigeonner v.t. : tromper, duper (Larousse, 1, 1994: 782).	Pëllumb (Kokona, 2001: 776).	Mashtroj , ia hedh (dikujt) v. t, e gaboj (Kokona, 2001: 767)
Faisan .n.m. Faisanne. n, f. (Larousse, 1, 1994: 427).	Faisander .v.t.:1. donner à un gibier un fumet acentué en lui faisant subir un commencement de décomposition. 2. être proche de la décomposition (Larousse, 1, 1994: 427).	1.Fasan. 2.Batakçi (Kokona, 2001: 411)	1. Korruptoj. 2. E lë mishin e gjahut të prishet pak. (për t'i dhënë një farë shije. fasandée : i,e korruptuar (Kokona, 2001: 411)
Fouine .n.f.lat:fuscina. 1. vit dans les bois et	Fouiner v i. 1.se livrer a des recherches indiscrete. <i>Fouiner dans la vie</i>	Shqarh (Kokona, 2001: 443).	Gërvëlis, rrëmoj Fam zhbijoj, fut hundët në punët e të tjerëve. v i.

commet des ravages La nuit des ravages dans les poulaillers. 2. fig personne rusée, indiscrete (Larousse, 1, 1994: 542).	<i>privée de qqn</i> (Larousse, 1, 1994: 542).		(Kokona, 2001: 443)
Fourmie. n. f. lat. Formica (Rey, 1998: 578).	Fourmiller v. i.: La rue fourmille de passants (Larousse, 1, 1994: 454)	Thnegël, milingonë(Kokona, 2001: 445)	Fourmiller de qqch : ka plot me shumicë (Lilo, Varfi, 2006: 72); Gëlon (Kokona, 2001: 445)
Furet. n.m 1.Petit mammifère carnivoire, au pelage blanc et aux yeux rouges, qui sert à chasser le lapin (Rey, 1998: 592) 2. personne curieuse, fouineuse (Larousse, 1, 1994: 463)	Fureter. v.i. 1. chasser au furet . 2.fouiller, chercher pour decouvrir des choses cachées ou des secrets (Larousse, 1, : 463).	Qelbës, zool. (Kokona, 2001: 456)	Gërmoj (fig), rrëmoj, (fig), (Kokona, 2001: 456)
Grenouille. n. f (lat. ranucula) (Larousse, 1, 1994: 494) -Loc. Fam : manger la grenouille : vjell të hollat e arkës (një arkëtar) (Kokona, 2001: 484)	Grenouiller. v i. Fam et péj. Se livrer au grenouillage. (ensemble d'intrigues, de manoeuvres peu honnêtes, notamm. dans le domaine politique (Larousse, 1, 1994: 494)	Bretkosë (Kokona, 2001: 484)	Intrigoj,mashtroj
Serin, e (Larousse, 1, 1994: 932)	Seriner. v. t. 1. instruire un oiseau, un serin (Larousse, 1, 1994: 932) à chanter. 2. répéter sans cesse qqch. A qqn pour le lui apprendre.	Kanarinë. Fam.leshko, rrotë.(Kokona, 2001: 972)	Mesoj të këndojë : (kanarinën, zogun). I a përsërit shumë herë një mësim, një këngë, dikujt që t'ja fut në kokë. (Kokona, 2001: 972)
Serpent. n. m. (Larousse, 1, 1994: 932)	Serpenter. v. i. Decrire des sinuosités (Larousse, 1, 1994: 932)	Gjarpër. (Kokona, 2001: 973)	Gjarpëron (Kokona, 2001: 973).
Singe. n.m. (Larousse, 1, 1994: 940)	Singer. v. t. Imiter qqn. : singer un camarade (Larousse, 1, 1994: 940)	Majmun. (Kokona, 2001: 980)	1.Përqesh si majmuni (Kokona, 2001: 980). 2. fig. puetros me miell.

Siç pamë edhe në tabelën e mësipërme, kur kemi ndryshim kategorial të fjalës, kalim nga njëra njësi, në një njësinë tjetër gramatikore dhe në rastin tonë konkret, kur fjala kalon nga një pjesë e ligjeratës (emër), në një pjesë tjetër të ligjeratës (folje), shoqërohet edhe me ndryshime semantike të veçanta. Rrethi i ndryshimeve mund të bëhet edhe më i gjerë, por ne jemi fokusuar vetëm në kalimin nga emër, në folje.

Kalimet mund të zgjerohen: nga emri **mouton** (dash), në foljen **moutonner** (valëzon, shkumbëzon, dallgëzon), në mbiemrin **moutonné, e** (flokëdredhur, i mbuluar me re të bardha), me mbiemrat e tjerë **moutonnant, e** (valëzues) dhe **moutonneux, euse** (i dallgëzuar, valë-valë) (Kokona, 2001: 660) për të vazhduar tek emri tjetër le **moutonnement** (valëzim). Ndryshimet më të shumta në këtë drejtim, ndjehen në rrafshin leksikor, por edhe në atë gramatikor. Një dukuri tjetër, që vërehet nga kalimi i emrave të kafshëve në folje, është edhe abstragimi kuptimor. Kuptimi ndjek një vijë logjike kur bëhet kalimi nga emri **paon** (pallua) në foljen **se pavaner** (kapardisem), ose kalimi nga emri **fourmie** (milingonë) në foljen **fourmiller** (gëlon), por merr karakter abstrakt kalimi nga emri **grenouille** (bretkosë) në foljen **grenouiller** (mashtroj, intrigoj). Pavarësisht se kur përdoret si folje, ai ka fituar tashmë ngjyrim të figurshëm, por gjithmonë duke sqaruar etimologjinë e prejardhjes së shprehjes frazeologjike të përdorur në rregjistrin familjar **manger la grenouille**, që do të thotë *ha të ardhurat e arkës, arkëtari*. Burim për shprehje frazeologjike të motivuara bëhen dhe përdorimet e këtyre foljeve të përdorura si metafora. Fare mirë flasin gjithashtu dhe shprehjet frazeologjike të sipërpërmendura si: *Fouiner dans la vie privée de qqn* (Larousse, 1, 1994: 542). (*fus hundët në jetën private të dikujt : Fam. zhbiroj, fut hundët në punët e të tjerëve. v i.* Kokona, 2001: 443), *Faire la coquette, le coquet* (Larousse, 1, 1994: 273): (Bëj naze, sillem si koketë; kapërdisem (Kokona, 2001: 224) *Se cabrer furieusement* (Fig. :s’opposer avec viguer ou violence, se révolter, Larousse, 1, 1994: 170): dialektore: **u ngrit në bisht** (Kokona 2001:

149) , *singer un camarade, imiter qqn.* : singer un camarade (Larousse, 1, 1994: 940), *Përqesh si majmuni, imitoj një shok* (Kokona, 2001: 980).etj,etj,

Gjuhëtari i njohur francez, Louis Guilbert, në veprën e tij *La créativité lexicale* na mëson: “Çdo gjuhë evoluon, sidomos në epokën tonë, me një shpejtësi të madhe. Mjafton të shohësh listën e fjalëve të reja, që u shtohen çdo edicioni të një ‘Petit Larousse’: Fjalë të reja, fjalë të kohës e gjithashtu neologjizma /.../. Ekzistojnë dy forma të krijimit leksikor, që nuk duhet të kundërshtojnë njëra – tjetrën: krijimi duke u nisur nga struktura e fjalisë dhe krijimi leksikor, duke u nisur nga ligjërata e një individi ose grupi të caktuar njerëzish, që i korrespondon një etape të caktuar historike. Këto dy të dhëna shpjegojnë evolucionin leksikor të një gjuhe” (Guilbert, 1975: 49).

Përfundim. Në punimin e cituar më sipër, që është frut i një pune të bërë me durim, duke kërkuar e rikërkuar, krahasuar e hulumtuar në shumë fjalorë, u mundova të jap ndihmesën time modeste, në këtë fushë kaq të bukur, por dhe shumë të vështirë. Dhe populli e pasuron gjuhën e vet me fjalë nga realiteti i përditshëm, që e rrethon dhe pa e kuptuar se për çdo fjalëformim ka operuar me një dukuri gramatikore, leksikore.

BIBLIOGRAFI

- GUILBERT, L. (1975), *La créativité lexicale*, Larousse, Paris.
- GUIRAUD, P. (1980), *Les Locutions Françaises*, PUF, Paris, 3e édition, Paris.
- GUIRAUD, P. (1966), P.Guiraud, *La sémantique*, Larousse, Paris,
- LAROUSSE (1994), *Dictionnaire Encyclopedique* volume 1. Paris.
- CHOLLET, I. ROBERT J-M, “Les expressions idiomatiques” CLE International, 2008, Paris
- LILLO, R., VARFI, N. (2006), *Fjalor frëngjisht-shqip*, Albatros, Tiranë.
- REY, A. (1998), *Le Robert Micro dictionnaire de la langue française*, Paris.
- REY, A. (2007), : “A mots découverts, chroniques au fil de l’actualité” Robert, Laffort, Paris.

REY, A. (1988), "Dictionnaire historique de la langue française", Le Robert, Paris.

KOKONA, V. (2001), Fjalor frëngjisht-shqip, Botimet Kokona, Tiranë.

KOKONA, V. (2003), V. Kokona, Mbi përkthimin dhe përkthyesin, Botimet Kokona, Tiranë

LILO, R., VARFI, N. (2006), Fjalor frëngjisht-shqip, Albatros, Tiranë.

THOMAI, Jani (1984), Leksikologjia e gjuhës shqipe, Tiranë.

SHKURTAJ, Gj. 2003.

Sociolinguistika, SHBLU, Tirane.

SHKURTAJ, Gj. 2004 Etnografi e të Folurit të Shqipes, SHBLU, Tiranë

VARFI, N. (2005), 'Introduction à la lexicologie du français ', Shblu, Tiranë.

VARFI, N. BAKILLARI, V. Z. (2005), Fjalor Argotik frëngjisht – shqip, Albatros, Tiranë.